

K226 Farsund Sentrum

Beliggenhet

Farsund ligger på Lista mellom Lyngdalsfjorden og Nordsjøen.

Nasjonale interesser

Kulturmiljøet er av nasjonal interesse på grunn av byens arkitekturhistorie og næringshistoriske rolle som handels- og sjøfartsby.

Farsund er den siste trebyen som ble bygget i Norge før Murtvangsloven kom i 1904. Den regulerte gatestrukturen og den homogene bebyggelsen er godt bevart, og det knytter seg derfor kunnskaps- og opplevelsesverdier til kulturmiljøet.

Beskrivelse

Farsund har gode havneforhold, og allerede på 1500- og 1600-tallet ble stedet besøkt av utenlandske fartøy som søkte ly i den værharde strekningen forbi Lista. Litt etter litt vokste handelen frem, og da særlig eksport av hummer.

Mye av æren for den solide posisjonen som stedet opparbeidet seg på slutten av det 1700-tallet, tillegges de to velstående rederne og kjøpmennene Eilert Lund og Jochum Brinch Lund. Sistnevnte er kjent som byens grunnlegger. Farsund ble Ladested i 1795 og fikk bystatus i 1837.

Under Napoleonskrigene ble Farsund kjent for sin kaperfart. Rundt 40 % av lasten på forbipasserende engelske skip havnet i byen og førte til oppgangstider. Etter en periode med dårlige tider, ble siste delen av 1800-tallet igjen en blomstringsperiode med gode forhold for handel og skipsfart.

Etter brannen i 1901 engasjerte byen Fredrik Næser fra Løten til å foreslå reguleringsplan. Fra planleggingen startet til planen var godkjent, tok det bare 6 uker. For å hindre brannspredning ble gatene i den nye reguleringsplanen gjort bredere og rettere. I tillegg ble størrelse på kvartaler og maksimale gesimshøyder regulert. Murtvang ble innført samtidig som Murtvangsloven kom i 1904.

Gjenoppbyggingen av byen tok tre år, og ble ledet av stadsingeniør Gabriel Finne som var byingeniør fra 1901-1904. Den hurtige gjenoppbyggingen resulterte i en helhetlig bebyggelse, der den øvre delen av sentrum består av trehus i sveitserstil, mens den nedre delen domineres av murhus i jugendstil. Farsund skiller seg ut fra andre Sørlandsbyer langs kysten av Agder, som er kjent for bebyggelse i empirestil.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøer i NB!-registeret. Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Utbygging og utfylling av sjø- og havneområder som visuelt og funksjonelt skiller den historiske byen fra sjøen skal unngås.
- Gateløp som er åpne mot sjøen skal ikke lukkes igjen.

- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg, som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m., integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv, i forhold til tiltakets funksjon, og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Kulturmiljønivå

- Ved brann eller annen uopprettelig skade bør ny bebyggelse gjenoppbygges som rekonstruksjoner på dokumentert grunnlag.
- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevelses- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området skal historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger skal videreføres ved nye tiltak.
- Eksisterende bebyggelsesmønster skal opprettholdes.
- Eiendoms- og tomtestruktur skal gi føringer for den prinsipielle bebyggelsesstrukturen. Der den historiske tomtestrukturen slås sammen er det viktig at den uttrykker seg i fasadenes inndeling og rytme.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av områdets historie og skal bevares og videreføres.

Objektnivå

- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer.
- Riving av trehus skal unngås.
- Riving av murhus i jugendstil skal unngås.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon skal opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets egenart bør det gjennomføres byreparasjon i form av tilbakeføring og gjenoppbygging som viderefører den lokale byggeskikken.
- Den historiske fargepaletten skal videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.
- Fortetting/nybygg innenfor området frarådes.

Elementnivå

- Eksisterende gatebelegg, gatemøblering og elementer som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området skal utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, skal gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med områdets karakter.
- Eksisterende logoer og skilt av kulturhistorisk betydning skal sikres.
- Eksisterende gatebelegg, gangveier, terrasseringer, trapper, murer og andre konstruksjoner som er karakteristiske for området skal bevares eller tilbakeføres. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Hageareal og verdifulle trær skal bevares.